

**RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KORXONALARDA
BOSHQARUV JARAYONI MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Jo'rayeva Niginaxonim Xursand qizi

*Toshkent menejment va
iqtisodiyot instituti o'qituvchisi
Farg'ona davlat universiteti
JI va XIM kafedrası
2-kurs tayanch doktoranti*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 01.04.2026

Revised: 02.04.2026

Accepted: 03.04.2026

KALIT SO'ZLAR:

*raqamli
transformatsiya,
boshqaruv
mexanizmlari, korxonalar
boshqaruvi, raqamli
texnologiyalar,
boshqaruv
samaradorligi.*

Maqolada raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv jarayoni mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotda boshqaruv jarayonlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy-uslubiy asoslari yoritilib, ularning boshqaruv samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, korxonalarda rejalashtirish, nazorat va boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlarini raqamlashtirish orqali boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kirish

Globalashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash boshqaruv jarayonlarini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. An'anaviy boshqaruv usullari bozor talablariga tezkor moslashish imkonini bermayotgan bir paytda, raqamli transformatsiya korxonalar uchun strategik zaruratga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, boshqaruv jarayoni mexanizmlarini raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv jarayoni mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlarini ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

1. Raqamli transformatsiya va boshqaruv mexanizmlarining nazariy asoslari

Raqamli transformatsiya – bu korxonalar faoliyatining barcha sohalariga raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali boshqaruv, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish jarayonidir. Boshqaruv jarayoni

mexanizmlari esa rejalashtirish, tashkil etish, motivatsiya va nazorat funksiyalarining o‘zaro uyg‘unlashgan tizimini anglatadi.

Ko‘rsatkichlar	An’anaviy boshqaruv	Raqamli boshqaruv
Qaror qabul qilish	Subyektiv, sekin	Ma’lumotlarga asoslangan, tezkor
Axborot oqimi	Qog‘oz shaklida	Real vaqt rejimida
Nazorat	Davriy	Uzluksiz
Moslashuvchanlik	Past	Yuqori
Samaradorlik	O‘rtacha	Yuqori

1-jadval. An’anaviy va raqamli boshqaruv mexanizmlarining qiyosiy tavsifi

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, raqamli boshqaruv mexanizmlari korxonalar faoliyatining tezkorligi va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish korxonalarga bir qator afzalliklarni taqdim etadi:

- qaror qabul qilish jarayonining tezlashuvi va aniqligining oshishi;
- boshqaruv xarajatlarining kamayishi;
- ichki nazorat va monitoring tizimlarining kuchayishi;
- ma’lumotlar shaffofligi va ishonchliligining oshishi;
- inson omiliga bog‘liq xatoliklarning qisqarishi.

Korxonalarda boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish holati va muammolari

Bugungi kunda ko‘plab korxonalarda boshqaruv jarayonlari qisman yoki to‘liq raqamlashtirilgan bo‘lib, bu jarayon quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘lmoqda:

- elektron hujjat aylanish tizimlarining joriy etilishi;
- moliyaviy va buxgalteriya hisobining avtomatlashtirilishi;
- ishlab chiqarish va logistika jarayonlarida axborot tizimlaridan foydalanish;
- inson resurslarini boshqarishda (HRM) raqamli platformalarning qo‘llanilishi;
- tahlil va rejalashtirishda raqamli analitik vositalardan foydalanish.

Raqamlashtirish darajasi korxonalar hajmi, faoliyat turi va moliyaviy imkoniyatlariga bog‘liq holda farqlanadi. Yirik korxonalarda kompleks ERP tizimlari joriy etilayotgan bo‘lsa, kichik va o‘rta biznes subyektlarida alohida modullar yoki oddiy dasturiy ta’minotlardan foydalanish holatlari uchramoqda.

Boshqaruv jarayoni	Raqamlashtirish darajasi
Rejalashtirish	O‘rtacha
Qaror qabul qilish	Past
Nazorat	O‘rtacha
Tahlil	Yuqori
Hisobot	Yuqori

2-jadval. Boshqaruv jarayonlarida raqamlashtirish darajasi (shartli baholash)

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish jarayonida bir qator muammolar mavjud:

1. Kadrlar salohiyati bilan bog'liq muammolar. Ko'plab korxonalarda raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalariga ega mutaxassislarning yetishmasligi kuzatiladi. Bu esa joriy etilgan tizimlardan to'liq va samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi.

2. Texnik va infratuzilmaviy muammolar. Zamonaviy axborot texnologiyalari uchun zarur bo'lgan texnik vositalar va barqaror internet tarmog'ining yetarli darajada rivojlanmaganligi raqamlashtirish jarayonini sekinlashtiradi.

3. Moliyaviy cheklovlar. Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish yuqori boshlang'ich xarajatlarni talab qiladi. Ayniqsa, kichik va o'rta korxonalar uchun bu muammo dolzarb hisoblanadi.

4. Axborot xavfsizligi muammolari. Raqamli tizimlar keng joriy etilishi bilan birga ma'lumotlar xavfsizligi, kiberxavfsizlik va maxfiylik masalalari dolzarblashmoqda.

Aniqlangan muammolarni hal etish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

-korxonada xodimlari uchun raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan treninglar tashkil etish;

-bosqichma-bosqich raqamlashtirish strategiyasini ishlab chiqish;

-davlat va xususiy sektor hamkorligida infratuzilmani rivojlantirish;

-axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha zamonaviy himoya tizimlarini joriy etish;

-raqamli texnologiyalarni tanlashda korxonada ehtiyojlari va moliyaviy imkoniyatlarini hisobga olish.

Korxonalarda boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili bo'lib, u zamonaviy boshqaruv tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Mavjud muammolarga qaramay, ilmiy asoslangan yondashuv va kompleks chora-tadbirlar orqali raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish mumkin.

3. Raqamli transformatsiya asosida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari

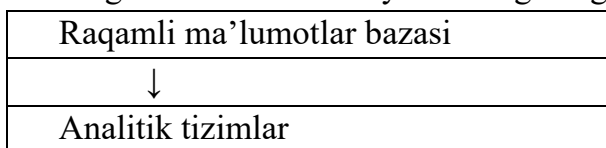
Boshqaruv jarayoni mexanizmlarini takomillashtirish uchun integratsiyalashgan raqamli yondashuvni joriy etish zarur. Bu yondashuv rejalashtirish, monitoring, tahlil va qaror qabul qilish jarayonlarining yagona raqamli platforma asosida amalga oshirilishini ta'minlaydi. Raqamli transformatsiya boshqaruv mexanizmlarining mazmuni va funksiyalarini quyidagi yo'nalishlarda o'zgartiradi:

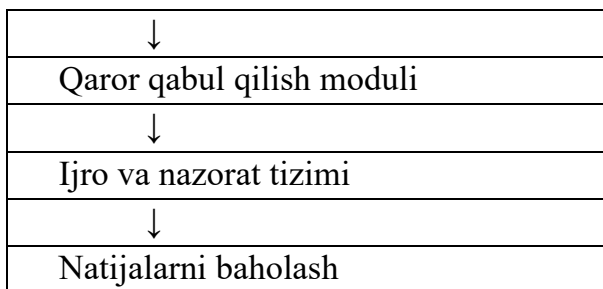
-boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ma'lumotlarga asoslangan yondashuvning kuchayishi;

-boshqaruv darajalari o'rtasidagi axborot almashinuvining tezlashuvi;

-markazlashgan boshqaruvdan moslashuvchan va gibridd boshqaruvga o'tish;

-real vaqt rejimida monitoring va nazorat imkoniyatlarining kengayishi.

1-chizma. Korxonalarda raqamli boshqaruv mexanizmi modeli

Mazkur model boshqaruv jarayonlarining shaffofligi va tezkorligini ta’minlaydi hamda resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi va bu jarayonlar natijasida boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi va moslashuvchanligi oshadi.

Raqamli transformatsiya asosida boshqaruv mexanizmini quyidagi bosqichlarda shakllantirish mumkin:

1. Mavjud boshqaruv tizimini diagnostika qilish;
2. Raqamlashtirish darajasini baholash;
3. Raqamli strategiyani ishlab chiqish;
4. Texnologiyalarni tanlash va joriy etish;
5. Monitoring va doimiy takomillashtirish.

Ko‘rsatkich	Natija
Qaror qabul qilish tezligi	25-30% ga oshadi
Xarajatlar	15–20% ga kamayadi
Mehnat unumdorligi	20% ga oshadi
Raqobatbardoshlik	Sezilarli oshadi

3-jadval. Takomillashtirilgan boshqaruv mexanizmlarining kutilayotgan natijalari

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli transformatsiya sharoitida korxonalarda boshqaruv jarayoni mexanizmlarini takomillashtirish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar asosida boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilish korxonalarining raqobatbardoshligini kuchaytiradi va barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. Taklif etilgan raqamli boshqaruv modeli amaliyotga joriy etilganda, korxonalarda boshqaruv qarorlarining sifati va tezkorligi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Raqamli transformatsiya asosida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish korxonalar raqobatbardoshligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Boshqaruv mexanizmlarini raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish orqali korxonalarda samaradorlik, shaffoflik va barqaror rivojlanishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hisobotlari. – Toshkent, 2022.
3. G‘ulomov S.S. Menejment va raqamli boshqaruv. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
4. Yunusov R.K. Raqamli boshqaruv va raqobatbardoshlik // Iqtisodiy tahlil, 2022.
5. Axmedov F.Sh. Raqamli transformatsiya va menejment evolyutsiyasi // Ilm-fan va innovatsiya, 2023
6. Rahmonov U.T. Korxonada boshqaruvida axborot tizimlarining roli // Zamonaviy iqtisodiyot, 2021.
7. Westerman G., Bonnet D., McAfee A. Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation. – Boston: Harvard Business Review Press, 2020.
8. Kane G.C., Palmer D., Phillips A.N., Kiron D. Digital transformation: A review and research agenda // Journal of Management Studies, 2021.
9. Vial G. Understanding digital transformation: A review and research agenda // MIS Quarterly, 2021.
10. Warner K.S.R., Wäger M. Building dynamic capabilities for digital transformation // Long Range Planning, 2020.